

EL CARRER DELS GITANOS

El carrer d'en Font és conegut popularment com "carrer dels Gitanos". Però, per què? quin és l'origen d'aquesta denominació?

LES PRIMERES REFERÈNCIES

La història del carrer es remunta al s.XVI. Hi ha diverses referències que remeten a la propietat d'una família de cognom Font d'uns terrenys entre els carrers de Gràcia i el que posteriorment serà el carrer d'en Font.

Segons les ordinacions de 9 d'abril de 1598 (vol. IV, foli 158), consta una "*licència donada a Joan Casalí, teixidor de lí, de una torra que és en les muralles de la vila que per temps se deya la Torra d'en Font, y com ell dit Casalí tinga acensat un ort que és prop de dita torra, la qual se li consentí en que la obra...*".

Així mateix, les mateixes ordinacions (vol. VIII, foli 111) ens parlen que el primer de gener de 1670 el comú vengué en encant un tros de terra que tenia al capdavant del carrer de Sant Quirze i, segons Anton Bosch i Cardellach, fou l'era d'en Font.

Joan Alsina i Giralt (*Diari de Sabadell*, 4 de desembre de 1996, p. 2) esmenta una ordinació d'octubre de 1630 que menciona "*lo gran dany que dóna la bassa del camp d'en Font, que és fora la muralla de la present vila*".

Segons Alsina, fou a inicis del segle XIX quan es van començar a edificar les primeres cases en el que seria el carrer d'en Font. Una escriptura de 1772 no ens esmenta encara l'existència del carrer, però ja s'hi insinua, ja que fa referència a unes terres "*fora muralles, prop lo Portal Gran, dit de Sant Quirze, i que afronten a sol ixent ab lo camí que roda la vila i que deurà ser carrer...*".

EL CARRER D'EN FONT

En un document manuscrit de Mn. Ernest Mateu (fitxa de nomenclàtor urbà), s'hi fa constar que en el cadastre de finals de segle XVIII hi consta com a veïna del carrer Sant Quirze la vídua Font, de la casa Font, que donà nom al carrer perquè aquesta casa era propietària dels terrenys entre els carrers de Gràcia i d'en Font.

El nom de carrer d'en Font pròpiament apareix per primera vegada al Sometent de 1794 i al Cadastre de 1795, i així constarà en endavant en tota la documentació fiscal i padrons de veïns. Anteriorment, malgrat existir-hi ja algunes cases, a efectes fiscals apareixien englobades dins del carrer de Sant Feliu (1786). Per tant, concloem que malgrat que els primers establiments i cases del carrer daten de 1772, el nom de carrer d'en Font no s'explicita fins a finals de la dècada de 1780/començaments de 1790.

EL CARRER DELS GITANOS

Pel que fa a la presència de membres de la comunitat gitana, al cadastre de 1786 al carrer de Sant Feliu hi consta un tal Vicenç Escuder, amb la nota "castellà vell". Probablement, aquesta descripció entronca amb la Reial Pragmàtica de 19 de setembre de 1783, de Carles III, que prohibia l'ús del terme "gitano" i "castellà nou" per considerar-los injuriosos.

No sabem què vol dir aquesta nota, però sí que més endavant algunes de les persones gitanes establertes al carrer d'en Font tenien el cognom Escuder.

En una altra fitxa, Mateu escriu que el 1795 vingué a Sabadell, procedent de Mataró i de Jonqueres, un gitano de 26 anys, Antoni Batista, amb la seva dona i dos fills. S'apostentà al carrer d'en Font, on varen néixer quatre fills més. Tots ells es casaren i posaren domicili al mateix carrer.

Les primeres referències confirmades de cases de propietat de persones d'ètnia gitana daten de 1808 i 1812. El 1808 Lluís Miró i Joan Gambús venen a Antoni Batista una casa, que hem esbrinat que es correspon al número 22 actual (Not. Joan Mimó, E 337). El 1812, Nicolau Anglada ven a Maria Batista, vídua de Francesc Batista, negociant de Sant Boi, i a Baldiri Batista una altra casa del carrer d'en Font, que es correspondria amb l'actual número 24 (Not. Joan Mimó, E 316). Aquesta casa fou d'aquesta família fins a l'any 1836, quan Baldiri Batista (en aquells moments habitant del poble de Sants però domiciliat a Sant Martí de Provençals) la ven a Josep Pla i Utesà (Not. Francesc Viladot, E 366). La titularitat d'aquestes cases quedarà reflectida als cadastres de l'època i a la documentació fiscal (v. per ex., Fiscalitat, 1814, AMH 1191/2, on consten dos germans Batista. I al cadastre de 1835 hi apareix oficialment el carrer d'en Font, amb 22 veïns).

Les famílies gitanes quedaran registrades als padrons de veïns que es conserven dels anys 1824, 1826, 1850 i 1857. Els anys 1824 i 1826, d'un total de 20 cases del carrer d'en Font, 3 consten habitades per membres de la família Batista (altres cognoms habituals són Escuder, Pubill, Raier), en total més d'una vintena de membres.

En el padró de 1826 (AMH 882) els gitanos Batista constituïen quatre famílies, que ocupaven les cases 8, 9 i 10 del carrer d'en Font, i que entre dones i criatures sumaven 23 persones.

Segons Ernest Mateu, d'aquesta època vindria el nom popular de carrer dels Gitanos.

Del mateix parer és Joan Alsina (*Diari de Sabadell* esmentat), que ens diu que a aquest carrer se l'anomenava correntment carrer dels Gitanos per la presència, al carrer d'en Font, ja al padró de 1826, de vint-i-tres persones d'entre 57 anys i 3 mesos, en totes les quals consta com a professió la de "gitano". Alsina considera que un carrer tan curt amb vint-i-tres persones gitanes era una raó significativa perquè el carrer adoptés popularment aquest nom de carrer dels Gitanos.

No obstant això, l'any 1850 només hi resta una família Batista-Escuder, de quatre membres, i l'any 1857 una família de cognom Bellido, d'ofici esquiladors. El següents padrons de veïns no els trobem fins a la dècada de 1870, on ja no hi consta cap membre de la comunitat gitana, ni tan sols tampoc en un padró fiscal de prestació personal de 1862.

De tot plegat, es pot inferir que el nom popular de carrer es va forjar durant les dues primeres dècades del segle XIX i que aquesta denominació popular es va mantenir amb el pas d'una generació a l'altra malgrat que la presència dels gitanos va anar minvant i desapareixent ja del tot entre 1857 i 1862.

LA QÜESTIÓ DEL NOMENCLATOR

El nom popular de "carrer dels Gitanos" mai es va reflectir en cap tipus de documentació ni placa oficial. Un cas similar seria el del carrer de Sant Cugat, conegut popularment com a carrer Fondo.

El carrer s'anomenà carrer d'en Font fins al 1941, quan prengué el nom de Cardenal Gomà, i el nom de carrer d'en Font fou recuperat el 18 de juliol de 1979.

El març de 2021, [la Junta de Portaveus va aprovar per unanimitat una moció presentada pel Grup Municipal d'Esquerra Republicana perquè Sabadell recuperi el nom del carrer dels Gitanos](#), com a homenatge al poble gitano i la seva aportació a al ciutat. Una demanda recolzada per les entitats gitanes de Sabadell.

Posteriorment s'acorda amb les entitats gitanes recuperar la memòria del carrer dels Gitanos indicant aquest nom popular a les plaques senyalitzadores del carrer, i amb la instal·lació d'un tòtem amb una placa explicativa de l'origen d'aquesta denominació a l'entrada del carrer, amb un acte públic el dia 26 de novembre de 2022, coincidint amb el Dia de l'Arribada del Poble Gitano a Catalunya.

IMATGES D'ARXIU

Dos carros de gitanos, probablement a Sabadell. Anys 1960.
Autor Jaume Avellaneda Camins / AHS

Campament de gitanos. Sabadell (?). Anys 1895-1905.
Autor Joan Vila Cinca / AHS

Gitana amb guitarra. S.I. 1905-1915. Autor Joan Vilatobà Fígols / Dipòsit de col·lecció particular. Museu d'Art de Sabadell. Ajuntament de Sabadell.

Gitanes. S.I. 1905-1915. Autor Joan Vilatobà Fígols / Dipòsit de col·lecció particular. Museu d'Art de Sabadell. Ajuntament de Sabadell.